

**Славољуб Лукић, Бојан Вујиновић и Марко Јанковић,
*Сакрална архитектура Бањалучке епархије на њеном садашњем
простору од Миланског едикта до краја средњег вијека,
друго издање, Бањалука 2021, 167 стр.***

Монографија *Сакрална архитектура Бањалучке епархије на њеном садашњем простору од Миланског едикта до краја средњег вијека* објављена је поводом осам вијекова аутокефалности Српске православне цркве и 120 година од оснивања Бањалучке епархије. Издавачи ове монографије су Архив Републике Српске и Удружење архивских радника Републике Српске, а објављивање је помогао Републички секретаријат за вјере Владе Републике Српске.

Аутори монографије су Славољуб Лукић, доктор теологије, Бојан Вујиновић, мастер археологије, и Марко Јанковић, мастер историје. Монографија је подијелена на четири цјелине: „Црквене прилике на подручју садашње Бањалучке епархије од апостолског доба до Берлинског конгреса 1878. године”, „Базилике на простору садашње Бањалучке епархије”, „Активни манастири” и „Угашени манастири – манастиришта и црквишта”. Свако од поглавља је заокружена цјелина и може стајати самостално.

У уводном дијелу представљене су црквене прилике од апостолског доба до Берлинског конгреса 1878. године, не само на подручју које сада административно припада Бањалучкој епархији, већ и на ширем простору Босанске Крајине, области којој су претходиле средњовјековне административне цјелине Доњи Краји и Јајачка бановина.

Поменути простор у првим вијековима хришћанства налазио се под јурисдикцијом Сирмијумске митрополије, чије се сједиште налазило на подручју данашње Сремске Митровице, а само хришћанство у овом дијелу Балканског полуострва појавило се врло рано, још у апостолско доба.

Прве базилике на територији Бањалучке епархије саграђене су након Миланског едикта, у другој половини IV и првој половини V вијека. О томе свједоче материјални остаци сакралних грађевина пронађених на подручју Бањалуке (Рамићи и могућа базилика на Кастелу), Приједора (Зецови), Лакташа (Бакинци), Новог Града (Благај) и Котор Вароши (Шипраге).

На подручју Бањалучке епархије данас има шест активних манастира: Гомионица, Крупа на Врбасу, Моштаница, Липље, Ступље и Осовица. Сваки од манастира представљен је са посебном пажњом и посвећено му је једно

потпоглавље у монографији. Поред историјата, записане су и многе занимљивости и народна предања која се вежу за ове манастире.

У посљедњем поглављу приказана су манастиришта и црквишта која у српској историографији до сада нису имала запажено мјесто. Најстарији материјални трагови средњовјековног манастира на подручју Бањалучке епархије пронађени су у Горњим Кијевцима, на локалитету Манастириште–Карановац, и доводе се у везу с периодом XIII вијека, док трагови средњовјековне некрополе формиране око манастирске цркве указују и на ранији период, односно XI и XII вијек.

Сва поглавља богато су илустрована фотографијама које прате основни текст. Поред закључка на српском језику, монографија садржи и закључке на енглеском, руском, њемачком и грчком језику. Рецензије потписују проф. др Горан Латинковић и ма Дејан Дошлић, историчари, те др Славко Цигленечки, археолог.

Монографију *Сакрална архитектура Бањалучке епархије на њеном садашњем простору од Миланског едикта до краја средњег вијека* прати истоимена изложба, која је била отворена поводом манифестације „Ноћ музеја” у изложбеном холу Архива Републике Српске 15. маја 2021. и поводом Спасовдана, крсне славе Града Бањалуке, у порти Храма Христа Спаситеља 10. јуна 2021. године.

БОЈАН СТОЈНИЋ
Архив Републике Српске
Бањалука
bojan.stojnic@arhivrs.org